

Statsminister
Gro Harlem Brundtland

Innlegg i utenriksdebatten, 4. februar 1991

President,

Tragedien som nå utspiller seg i Gulfen har påvirket oss alle sterkt. Likevel må vi ikke undervurdere hva de siste årenes dramatiske og positive utviklingstrekk i Øst/Vest-forholdet og i Europa har betydd. Store forandringer er gjennomført på fredelig vis - Tysklands samling og avskaffelsen av den europeiske todeling og den kalde krigen.

Uten disse grunnleggende endringene ville vår evne til å møte krisen i Midt-Østen, gjennom et bredt internasjonalt samarbeid og beslutninger gjennom FNs Sikkerhetsråd ikke vært mulig. Jeg tror også vi må si at uten de store forandringene i sovjetisk politikk under Gorbatsjov, ville heller ikke de baltiske republikker fått nye muligheter for å føre kampen for selvstendighet. Vi vil følge utviklingen i Baltikum nøye og vi advarer Sovjetunionen mot ytterligere bruk av makt. Bruk av makt er uakseptabelt. Dette må vi klart markere - også gjennom oppfølgingen innenfor KSSE. Veien må gå gjennom dialog og forhandlinger.

Krigen i Gulfen kunne vært unngått dersom Saddam Hussein hadde lyttet til det internasjonale samfunns sterke appeller og advarsler. Helt til det siste ble det gjort sterke anstrengelser for å unngå en krig. Norge gjorde hva vi kunne for å påvirke situasjonen, ikke minst gjennom vår sterke tømte til FNs Generalsekretær og gjennom vårt forslag om opprettelse av en fredsbevarende styrke etter at Irak har trukket seg ut. At de anstrengelser som ble gjort ikke førte frem fikk et felles uttrykk da FNs Generalsekretær rettet sin siste inntrengende appell til Saddam Hussein etter at han hadde måttet konstatere at Bagdad ikke ville lytte.

Sikkerhetsrådet reagerte og krevet en øyeblikkelig tilbaketrekning. Det ble iverksatt økonomiske sanksjoner. Sikkerhetsrådet besluttet også å bemyndige de land som samarbeider med Kuwait til å bruke alle nødvendige midler - også bruk av makt - for å gjennomføre kravet om full iraksk tilbaketrekning. Norge slutter fullt og helt opp om Sikkerhetsrådets vedtak.

I Irak står vi overfor et regime som skiller seg helt ut gjennom det handlingsmønster Saddam Hussein har lagt for dagen. I månedene, ja dagene og timene før invasjonen av Kuwait 2. august ifjor forsikret Saddam Hussein omverdenen om at han ikke ville gjøre alvor av sine trusler mot Kuwait. Alle, også de moderate land i regionen ble her bevisst og aktivt ført bak lyset. Mange har trukket feilaktige slutninger av hendelsesforløpet fra april og fram til august ifjor, og

vært for naive i forhold til det som skjedde.

Det må også være et tankekors for oss alle at diktaturet i Irak gjennom en årrekke har kunnet bygge opp en overveldende militær evne som nå har kastet Gulf-regionen ut i krig.

I de operasjoner som nå pågår har ulike land ulike roller. Den norske støtte til FN og den flernasjonale styrke kommer til uttrykk på mange plan og har en form som følger av Norges tradisjoner og ekspertise. For oss er det naturlig å legge vekt på å redusere de menneskelige lidelser mest mulig.

De norske samlede bidrag til situasjonen i Gulfen er idag oppe i et omfang på over 1 milliard kroner. Dette innebærer faktisk at Norge bidrar med langt mer pr. innbygger enn de fleste vest-europeisk land.

Det er derfor ikke riktig når det forsøkes skapt det inntrykk at Norge er tilbakeholdne, eller lite villig til å yte bred støtte. Det motsatte er tilfelle.

Omfanget av de enkelte lands bistand er på ingen måte fastlagt. Heller ikke Norge har noen gang sagt at vår innsats går så langt - og ikke lenger. Vi ser nå på ytterligere støttetiltak. Norges bidrag må samtidig også måles ut fra vårt samlede internasjonale engasjement. Ingen kan se bort fra at Norge, som i en årrekke har hatt en utviklingshjelp som har ligget på topp i internasjonal sammenheng, og som er aktivt engasjert i FNs fredsbevarende operasjoner, allerede har påtatt seg forpliktelser på et helt annet nivå enn de fleste andre land.

Når vi ser på hva Norge har gjort må vi heller ikke glemme å se på hva Norge ikke har gjort. Norge har ikke bidratt til å bygge opp den irakske militærmakt. Det er andre land som ved våpenleveranser eller på annen måte har styrket Saddam Hussein, og som må bære et tungt ansvar i den aktuelle situasjonen.

Selv om våpnene taler må ikke politikerne tie. Det var positivt at den amerikanske og sovjetiske utenriksminister gav en fellesuttalelse som stilte i utsikt for Saddam Hussein at maktbruken kunne innstilles dersom det nå ble gitt klart til kjenne at Irak ville trekke seg ut av Kuwait.

Norges holdning må være fortsatt støtte til FNs rolle og til de vedtak Sikkerhetsrådet har fattet. - Vi må unngå at krigen nå sprer seg, - vi fordømmer rakettangrepene på Israel og uttrykker vår sterke sympati med landet. - Vi må opprettholde vårt brede humanitære og miljømessige engasjement.

Det vil være behov for en bred fredsprosess for Midt-Østen. Norge har gjentatte ganger - gjennom flere år - gått inn for en fredskonferanse for Midt-Østen. Det som nå skjer forsinker utsiktene for å holde en slik konferanse.

Vi kan ikke vente til krigen er over med å begynne det helt nødvendige arbeid med å skape en stabil fredsordning for Midt-Østen som må ivareta alle legitime interesser. Det nordiske forslag om å bidra til en FN-styrke til å overvåke situasjonen etter en iraksk tilbaketrekning står ved lag. Dette kan bli et viktig bidrag til fred i området.

Aldri mer. Etter store kriger har det vært enighet om at aldri mer kan man tillate at dette skjer. Forpliktende internasjonalt samarbeid mellom landene i Midt-Østen må danne grunnvollen i en ny fredsordning. En stabil sikkerhetsordning som reduserer mulighetene for angrepskrig, ressurs- og miljø-samarbeid, utvikling av menneskelige ressurser og større innsats for å skape forståelse mellom landene på alle sider av Middelhavet er viktige elementer i tiden etter krisen. Det er viktig at målsettingene kommer håndfast til uttrykk, også gjennom aktiv hjelp i gjenoppbyggingen.

Situasjonen i Gulfen tydeliggjør at verden ikke er kommet langt nok i kontrollen av den internasjonale våpenhandel. Vi har rett og slett ikke forpliktende avtaler som regulerer dette. En rekke land har et medansvar for det som nå er skjedd. Vi må stille spørsmål ved hvordan en rekke land med åpne øyne kunne utstyre Irak for angrepskrig og terror. Arbeidet med forpliktende internasjonale avtaler om kontroll og overvåking av handelen med våpen må nå gis høyeste prioritet. Den motstand land som Norge tidligere har møtt i sine bestrebelser på dette området må vi nå håpe kan være historie.

President,

Mens krisen i Gulfen opptar vår oppmerksomhet må vi ikke glemme de store utfordringer vi står overfor som en følge av utviklingen i Europa og som utenriksministeren redegjorde grundig for.

I en tid med store historiske forandringer faller noen for fristelsen til å si at utfordringene ikke berører oss. Vi kan fortsette som før, som om ingenting hadde hendt. Senest er dette kommet til uttrykk når det gjelder forhandlingene om en økonomisk samarbeidsavtale mellom EFTA-og EF-landene.

To holdninger går igjen: På den ene siden hevdes det at vi kan klare oss med en begrenset bilateral avtale mellom Norge og EF. På den andre siden vises det til at fordi deler av vårt næringsliv er dårlig forberedt på å møte det indre marked, er det bedre for Norge å stå utenfor.

Begge disse holdningene ville isolere Norge om de ble omsatt i praktisk politikk. Gjennom EØS-forhandlingene går alle landene i Vest-Europa sammen om å videreutvikle sitt samarbeid. Vi snakker om mer enn det indre marked - vi snakker like meget om miljø, utdanning, forskning og sosiale spørsmål, ja kort sagt videreutvikling av en europeisk samarbeidskultur.